

ВІДГУК

**офіційного опонента – Безкорвайної Ольги Володимирівни,
доктора педагогічних наук, професора
на дисертаційне дослідження Савченко Інни Дмитрівни на тему
«Педагогічні умови формування в дітей 5-6 років довірливого
ставлення до дорослих», подане на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання**

Дисертаційне дослідження Савченко Інни Дмитрівни «Педагогічні умови формування в дітей 5-6 років довірливого ставлення до дорослих» присвячене актуальній для нинішнього часу педагогічній проблемі, яка є не лише теоретичною, що потребує методологічного обґрунтування, але й практичною.

Ця проблема має соціально-психологічний та педагогічний зміст, оскільки, з урахуванням сенситивності зазначеного вікового періоду, глибокого розуміння проблем дошкільного дитинства, мотивів поведінки, особливостей розвитку, нагальною стає потреба в такому вихованні дітей цієї вікової категорії, яке б спонукало їх довіряти оточуючим людям, створювало сприятливі умови для реалізації підростаючою особистістю свого природного потенціалу.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на такі результати, що мають вагому наукову новизну:

– *уперше* розкрито та науково обґрунтовано сутність досліджуваного феномену, обумовлено типи особистісних характеристик довірливого ставлення старших дошкільників до дорослих; визначено пріоритетні педагогічні умови;

– *уточнено* структуру довірливого ставлення дошкільників до батьків та педагогів; зміст дефініцій «довіра» та «недовіра» у їх співвідношенні, зміст

компонентів та показників визначення рівнів сформованості довірливого ставлення старших дошкільників до дорослих.

Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено у 14 одноосібних публікаціях, які повною мірою висвітлюють зміст дисертації, а також широко апробовано на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дисертаційна робота характеризується погодженістю компонентів наукового пошуку: взаємозалежністю мети, завдань, об'єкта, предмета, наукової новизни, теоретичної і практичної значущості. Система завдань відповідає поставленій меті й конкретизує її, охоплюючи всю широту досліджуваної проблеми.

Логічно побудованою та достатньо обґрунтованою є структура дисертації, яка представлена вступом, трьома розділами, висновками, списком використаних джерел і додатками. Привертає увагу те, що зміст кожного розділу чітко підпорядкований меті та завданням дослідження.

Підсумками кожного з підрозділів та розділів наукової праці є висновки автора дослідження.

У першому розділі «Теоретичні аспекти дослідження довірливого ставлення до дорослих у ранньому онтогенезі» — здійснено аналіз наукової проблеми у філософських, психолого-педагогічних, соціологічних, культурологічних дослідженнях; уточнено зміст поняття «довірливе ставлення», розкрито сутність та структуру довірливого ставлення дітей дошкільного віку до дорослих.

Досить цікавим є хронологічний підхід до викладення матеріалу в першому розділі дисертаційної роботи. Заслуговує на позитивне схвалення здійснений дисертанткою ґрунтовний теоретичний аналіз наукових джерел з проблеми дослідження зарубіжних та вітчизняних учених.

Заслуговують на увагу розроблені дисертанткою структурні компоненти (когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий) довірливого

ставлення старших дошкільників до дорослих, взаємозв'язок яких у роботі чітко встановлений і обґрунтований.

У другому розділі – «Експериментальне вивчення особливостей довірливого ставлення дітей старшого дошкільного віку до дорослих» – визначено критерії та показники; типи досліджуваного феномену; з'ясовано чинники впливу (вік, стать, характер спілкування) на процес його формування; вивчено стан сформованості довірливого ставлення старших дошкільників до дорослих.

У процесі дослідження автором використано комплекс психодіагностичних методик, бесіда, проєктивна гра, анкетування під час яких з'ясовано думку щодо досліджуваної проблеми; педагогічне спостереження; якісно-кількісний порівняльний аналіз. Вважаємо, що комплексне використання згаданих вище методів дослідження дали змогу дисертантці одержати більш достовірні результати діагностичного виміру щодо стану сформованості довірливого ставлення старших дошкільників до членів родини та педагогів.

На основі аналізу проблеми доведено особливості формування досліджуваного феномену, що відображаються у специфічних змістових орієнтирах і методах виховання.

У третьому розділі – «Теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов і методів формування у дошкільників довірливого ставлення до дорослих» – аналізується перебіг формувального етапу експерименту за розробленою програмою, представлено комплекс педагогічних умов та методи оптимізації освітнього процесу в цьому контексті, розкрито зміст, проаналізовано результати дослідження.

Узагальнення результатів аналітичних та експериментальних досліджень, а також вивчення досвіду роботи педагогів-практиків ДНЗ дали змогу Савченко Інні Дмитрівні визначити пріоритетні педагогічні умови, реалізація яких передбачала використання колективних, групових та індивідуальних форм роботи з дітьми різних типологічних груп одночасно за

трьома напрямками – безпосередньо з дітьми, а також з батьками та вихователями.

У систему виховної роботи була покладена гуманістично-особистісно орієнтована парадигма, яка передбачала використання у виховній роботі інтерактивних методів (тренінгові ігри, діалог, презентація родин, написання твору-роздуму, «зустрічі на педагогічних вітальнях»); вербальних та невербальних засобів («Спілкування руками, інтонацією, мімікою, пантомімікою»); специфічних (психогімнастика, пантомімічні етюди, створення емоційної цілісності); дискусійних (спеціально розроблений комплекс ігор з елементами піскової терапії циклу «Будуємо країну Довірляндію»); методу проблемних ситуацій, ігрових (сюжетні й рольові ігри), практичних (особистий приклад), комплексний вплив яких дозволив забезпечити знання усіх учасників взаємодії, надати їм більшої значущості, розширити інструментарій прояву.

Науковому рівню відповідає практична зорієнтованість проведеного дослідження, логічно проведена експериментальна частина роботи, детально описано організацію та хід проведення експериментального дослідження. Про їх відповідність зокрема свідчить експертиза даних, проведених в експериментальних навчальних закладах. Отримані автором практичні результати можуть бути використані у процесі фахової підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах педагогічної спрямованості, у змісті курсів «Дошкільна педагогіка», «Психологія дитяча», «Основи педагогічної майстерності», «Теорія та методика співпраці з родинами», «Ознайомлення дітей із довкіллям» тощо; у системі післядипломної педагогічної освіти, аспірантами та магістрами спеціальності «Дошкільна освіта».

Заслуговує на позитивне схвалення супроводження результатів педагогічного експерименту ілюстративним матеріалом у вигляді таблиць, рисунків, діаграм, представлених у самому тексті дисертації та в її додатках.

Подано чіткий аналіз та інтерпретацію результатів дослідження щодо ефективності впровадження запропонованих педагогічних умов з використанням математичних методів обробки даних. Вірогідність експериментальних даних забезпечується використанням сучасних засобів і методик проведення дослідження з підготовки вихователів та просвітницька робота з батьками, розробленим комплексом тренінгових занять «Стежкою довіри», «інвентаризація проблем».

У роботі дисертантка грамотно й коректно використовує математичний апарат. Положення, покладені в основу змісту дисертації та її структуру, підкріплюються статистичними даними.

Вищесказане свідчить, що представлене дисертаційне дослідження є завершеним, а зроблені в ньому узагальнення та висновки – теоретично обґрунтовані. Його зміст узгоджується з основними положеннями, висвітленими у змісті автореферату. Ключові результати дисертаційного дослідження в повному обсязі викладені в публікаціях у наукових фахових виданнях.

У цілому позитивно оцінюючи виконане дисертаційне дослідження, хотілося б висловити деякі зауваження та побажання:

1. Матеріали дисертації збагатилися б за наявності в ній моделі формування у дітей дошкільного віку довірливого ставлення до рідних та близьких дорослих, наочного зображення системи виховної роботи, яка забезпечила реалізацію визначених у дослідженні педагогічних умов.

2. Як у самій дисертації, так і в авторефераті автором недостатньо розгорнуто представлено дані щодо впливу статевих особливостей дошкільників на характер прояву ними довірливого ставлення до рідних та близьких дорослих чоловічої та жіночої статі.

3. На нашу думку, авторові варто було б ширше використати зарубіжний досвід з досліджуваної проблеми.

4. Отримані наукові факти були б переконливішими за умови більш детального розкриття питання щодо змісту програми диференційованої

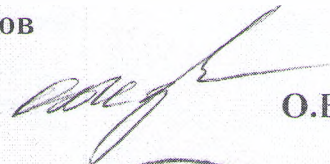
роботи з представниками усіх чотирьох визначених у дослідженні типів довірливого ставлення до дорослих.

5. Рукопис містить чимало матеріалів, які б могли послугувати дисертантці основою для підготовки науково-методичного посібника з проблеми формування у дошкільників довірливого ставлення до дорослих.

Висловлені критичні судження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Вони радше вказують на невикористані резерви та перспективи подальшої розробки актуальної і складної педагогічної проблеми.

На підставі вищезазначеного правомірно зробити загальний висновок про те, що дисертаційне дослідження Савченко Інни Дмитрівни «Педагогічні умови формування в дітей 5-6 років довірливого ставлення до дорослих» є самостійним завершеним дослідженням, що робить вагомий внесок у теорію і методику виховання, відповідно має суттєву практичну значущість, відповідає пунктам 9, 10, 12–14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р., № 567, а її автор – Савченко Інна Дмитрівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри
методики викладання іноземних мов
Рівненського державного
гуманітарного університету

О.В. Безкоровайна

